

„Másodrangú szereplők.” Nők a bukaresti szociológiai iskolában: Ştefania Cristescu és Paula Gusty

“Second-rank protagonists.” Women in the Bucharest sociological school:
Ştefania Cristescu and Paula Gusty

THEODORA-ELIZA VĂCĂRESCU

„Nekem ez kimondhatatlanul fáj, ez az én felfedezésem volt.”
Lena Constante (Rostás, 2003, p. 83)

„Paula egyfajta titkárnővé vált, ő gépelte le az összes szövegét,
mindent elvégzett helyette, az összes aprómunkát.”
Marcela Focşa (Rostás, 2003, pp. 186–187)

„Sokan voltak [nők a monográfiákban]. Jól lehetett velük dolgozni. (...) Egyikük sem volt ragyogó, de terepen **nagyon hasznosak voltak**. Ennek ellenére a szociológia tárgyában kétségtelenül nem volt látásmódjuk, felfogásuk vagy problémafelvetésük. **Egyszerű végrehajtottak voltak**. Megmondtad nekik, hogy tedd ezt vagy azt, és azt megtették. (...) Aztán összesítsd, mindazt, ami összegyűlt. Szükség van **ezekre a másodrangú szereplőkre is**.”
Henri H. Stahl (Rostás, 2000, pp. 86–87)

Összefoglalás

A két világháború között a Gusti-iskola számos monográfiai kutatást valósított meg Románia falvaiban. Ezekben több egyetemistalány és kutatónő is részt vett, akik a román szociológia szempontjából is jelentős munkát végeztek, ám – a korabeli nemi szerepeknek megfelelően – a monográfiai csapatok férfi tagjai korlátozták szakmai előmenetelüket, és többnyire asszisztensi szerepet szántak nekik. Két kutatónő példáján mutatjuk be a női monografisták másodrangú státusát biztosító mechanizmusokat.

Kulcsszavak: Gusti-iskola – kutatónők – nemi diszkrimináció – két világháború közötti tudományos élet

Abstract

The Gusti school carried out several research campaigns in the interwar Romania. Women were also involved (as researchers and students) in it, who made a significant contribution to Romanian sociology. However, in accordance with the historical gender roles, their career opportunities were curbed, and they were mostly considered as assistants. Presenting two particular cases, the study

presents the mechanisms through which male members of the teams assured that women could only gain secondary statuses.

Keywords: *Gusti school – female researchers – gender discrimination – interwar science*

Bevezetés

1925 és 1939 között több monografikus szociológiai kampány zajlott Románia falvaiban. Ezek a monografikus falukutatások több tucat egyetemistát és egyetemistalányt, kutatót és kutatónőt mozgósítottak, akik integrált elméleti rendszerben, multidiszciplináris módszerek és eszközök segítségével vizsgálták a falu életét. A monográfiákat a Bukaresti Egyetem keretében működő Szociológiai Szeminárium kezdeményezte, később a Román Társadalomtudományi Intézet valósította meg. Mindkét intézményt Dimitrie Gusti egyetemi tanár hozta létre és irányította, és a *bukaresti szociológiai iskola* általános megnevezés alatt váltak közzismertté. Ezekben a monografikus szociológiai kutatásokban számos nő is közreműködött. A nők tömeges és aktív részvétele a szellemi életben, a kutatásokban, a közösségi intervenciók munkáiban szokatlanul tekinthető a 20-as, 30-as évek Európájában és a nagyvilágban; mind ez ideig nem figyeltek fel erre a jelenségre, s még kevésbé foglalkoztak a vizsgálatával.

Tanulmányomban igyekszem feltárni a nők közreműködését a szociológiai monográfiák létrejöttében. Amennyire lehetséges, végigkövetem egyéni hozzájárulásukat és szakmai pályafutásukat, s válaszokat keresek olyan kérdésekre, mint: hogyan és miért csatlakozott viszonylag sok nő a Gusti által irányított kutatómunkához? A társadalmi, gazdasági, politikai, sőt személyi tényezőknél milyen összjátéka hozta létre a Dimitrie Gusti által vezetett tevékenységek és szervezetek nemi konfigurációját? Mit adott hozzá, milyen hatással volt, hogyan alakította a nők részvétele ezeknek a szervezeteknek a működését? Melyek voltak a kutatónők kedvelt témái a szociológiai kutatásban és a szociális intervenciók munkáiban? Hogyan fogadták a munkatársak a nők részvételét a kutatásokban? És nem utolsósorban, hogyan befolyásolta a nők életét és szakmai pályafutását a Gusti által irányított kutatásokban és szervezetekben végzett munka?

Marginalizálás, eltávolítás, kizsákmányolás: két kutatónő

Ebben a tanulmányban két példát fogok röviden bemutatni, melyek más-más módon illusztrálják a tudományok nemi dinamikáját, s egyben alátámasztják azt a hipotézist, mely szerint a kutatónőket kizárták a kutatásokból, eredményeiket pedig kutatótársaik átvették, és saját tudományos előrehaladásuk érdekében

használták fel. Azért választottam a nők kirekesztésének és/vagy munkájuk elsikkasztásának ezt a két példáját, mert esetükben kiadványok és dokumentumok (többet közülük éppen az érintettek írtak) támasztják alá mindezt. Nagyon valószínű, hogy számos hasonló helyzet fordult elő, de ezekhez még nem áll rendelkezésemre elegendő forrás.

Az első eset a lehető legigazságtalanabb visszautasítás, amelybe kutatóm ötközhetett a Gusti-féle iskolában, amikor ismételt megpróbált együtt dolgozni kollégáival a végső összegzések szerkesztésekor szakterülete témáiban, amelyekhez anyagokat gyűjtött. Ștefania Cristescu (1908–1978) számos tanulmányt, cikket, recenziót közölt az *Arhiva Pentru Știința Și Reforma Socială* [Társadalomtudományi és Reformügyi Archívum] és a *Sociologie Românească* [Román Szociológia] című folyóiratokban (Cristescu, 1936; Cristescu, 1932, 1936a, 1936b, 1936c, 1936d, 1938), és kiadott egy kötetet is a Drăguș faluban élő nők hitvilágáról és mágikus rituáléiról (Cristescu-Golopenția, 1940). A monografikus kutatásokban részt vevő kutatómók közül ő publikált a legtöbbet 1940-ig. Egyetemi diplomát eredetileg filozófiából és modern nyelvtudományból szerzett, majd 1930–1936 között szociológiai és filológiai doktori tanulmányokat folytatott a Bukaresti Egyetemen. 1932 és 1934 között párizsi tanulmányi ösztöndíjat kapott, ahol nyelvészeti, etnográfiai és szociológiai előadásokat hallgatott. Tanárai voltak C. Bouglé, J. Vendryès, M. Cohen, M. Mauss, P. Rivet, R. Maunier, J. Marx és mások; lásd Ștefania Cristescu Anton Golopențiahoz intézett leveleit 1932. november 27. és 1934. július 21. között (A. Golopenția, 2010). Diplomát a Sorbonne Egyetem Etnológiai Intézetében szerzett, tanulmányait „nagyon jó” minősítéssel zárta. A monografikus kutatások legkitartóbb résztvevőjének bizonyult, az 1929-es Drăguș faluban kezdődő első kutatástól kezdve valamennyi falukutatásban részt vett. Érdeklődési körébe főleg a mágikus praktikák tartoztak, elsősorban a nők által gyakoroltak, legtöbb publikációja ezek leírásával és komplex elemzésével foglalkozik; értelmezései ötvözik a szociológia, az etnológia és a nyelvészet elméletét és módszertanát.

Ștefania Cristescu kutatói érdemei és képességei látszólag elismerésnek örvendtek kollégái körében, legalábbis ez tűnik ki a Rostás Zoltán által megkérdezett kutatótársak véleményéből. Például Henri H. Stahl szerint „nagyon értett a szakmájához”, „alapos és nagyon szorgalmas folklorista volt”, aki „jól dolgozott és nagyon érdekes dolgokat publikált”. Azonban a hozzáértés, alaposság és szorgalom képessége mellett a „szófogadás” dimenziója is megjelenik a jellemzésekben – „nagyon szófogadó lány volt” (Rostás, 2000, p. 303) –, s ezeknek a tulajdonságoknak a jellegzetes keveréke beleillik a hagyományos nemi normákba, szerepekbe, egyben kifejeződése általában a társadalom és specifikusan a tudományos munkaközösség elvárt modelljeinek. Ezzel ellentétben Stahl véleménye Lena Constantérról, egy másik monografistáról, akinek „epés természete” és „csípős nyelve” volt (Rostás, 2000, p. 303); független, akaratos és viszonylag autoriter személyiséggel elutasította az előírt szerepeket, és ez eltérő megítélést és „büntetést” hozott számára a Gusti-féle csoportban.

Noha munkáját elismerték, Cristescu tudományos pályafutásában a kivételezett csoport általi befogadás és kiutasítás mozzanatai váltakoztak; többször megpróbálták kizárni az összegyűjtött anyagok szerkesztéséből és feldolgozásából, illetve kisajátítani kutatási területét a személyes szakmai felemelkedésre törő kutatók. A Ștefania Cristescu esetében rendelkezésre álló anyagok részletesen dokumentálják a nők kirekesztésének, illetve munkájuk kisajátításának mechanizmusait és stratégiáit, ami külön tanulmányt érdemelne. Ezúttal azonban azt illusztrálom néhány levélrészlet segítségével, hogyan próbálták meg eltávolítani a kutatónőt abból a csoportból, amely a szellemi jelenségek témakörével foglalkozott, és ezt ő hogyan értelmezte.

Ștefania Cristescu Anton Golopențiaival (egy másik monográfussal, aki később a férje lett) folytatott levelezéséből kitűnik, hogy nem úgy tekinti ezeket a kirekesztési kísérleteket, mint a nők és férfiak közötti hatalmi és tekintélybeli harcot, illetve a nemek közötti egyenlőtlenségek megnyilvánulását, hanem egyszerűen mint személyes konfliktust vagy a monografikus iskolán belül megjelent „konkurens” csoportok közötti hatalmi vetélkedést. Így általában olyan identitásszerkezetre derül fény Cristescu leveleiben, amelyet nem itatott át a nemi különbségek tudatának kedvezőtlen hatása. Bár személyes és társadalmi szerepeit az Anton Golopențiaétól eltérőként fogja fel és határozza meg, Cristescu tudományos karrierre törekszik, legalábbis 1929 és 1935 között. Nem feltétlenül egyéni ambícióból (bár ez sem zárható ki teljesen), hanem azért is, mert fontosnak tartja kutatómunkáját, és azt hiszi – legalábbis kezdetben –, hogy ez elegendő a karrierépítéshez. Ugyanakkor világos előtte, hogy igazságtalanság áldozatul eshet: szembeszáll a kirekesztéssel és kitart saját anyaga megszerkesztése mellett, még akkor is, ha ezzel a témáját elvenni szándékozók szövegeit kettőzi meg. 1933. augusztus 19-én Fogarásról, az anyagszerkesztési kampány helyszínéről Golopențianak írott levelében részletezi ezt a konfliktust: az általa régóta kutatott tematika feldolgozását, melyhez anyagot is gyűjtött, kollégái át akarják venni és saját szövegeikben felhasználni: „Én még tavaly összeállítottam saját dossziémat a »szellemi« legutóbbi tervezete alapján, melyet Cornován I. Ionică javasolt. Ennek megfelelően, úgy dolgoztam, hogy még véletlenül se érintsem a vallási színezetű szokásokat, melyeken Bernea dolgozott. Ő azonban ebben az évben csak Ionicával és Iosiffal akar együtt dolgozni. Ionică szerkeszteni meg a mágikus-vallásos megnyilvánulásokat, Bernea pedig a mág[ikus]-val[lásos] praktikákat. Tehát az általam összeállított anyag egyik fele az egyikhez, a másik fele pedig a másikhoz kerülne. Bernea ma reggel ideérkezett, valószínű, elvette az én adatgyűjtőim jegyzékét, majd a terepen még egyszer begyűjtötte az én anyagomat. Legalábbis ezt mondja, mert az anyagot nem mutatja meg.” (A. Golopenția, 2010, p. 176)

Ezután elmagyarázza Golopențianak, hogy mennyire igazságtalan – „hozzám méltatlan” – helyzetbe hozták, ugyanis ő az eredeti terv szerint dolgozott, következett volna az együttműködés a többiekkel, és a „mágikus megnyilvánulásokról és praktikákról” szóló rész általa való megszerkesztése.

Ștefania Cristescu reakciói ellentmondásosak, és ennek tudatában van. Előbb el akarja hagyni az egész fogarasi „tanulmányírási tábort”, de kizárásának igazságtalansága, gyűjtött anyagainak elsajátítása, valamint az általa nagy jelentőségűnek tartott monografikus kutatások maradásra bírják, és arra készítetik, hogy valamilyen megoldást keressen. Az egyik, számára elfogadható változat, melyet leír, az lett volna, hogy közreműködik a szerkesztésben, de „Bernea minden közreműködést határozottan elutasított, azzal érvelve, hogy szerkesztést egyedül jobban lehet végezni (annak ellenére, hogy hárman vannak, de ketten biztosan), azt mondta, ez az első komoly tudományos munkája”. Kiemeli tehát munkatársa szakmai ambícióit, majd opportunizmusáról ír és igyekezetéről, hogy őt eltávolítsa, s ezzel a vonzó tematikát kisajátítsa: „Bernea úgy gondolja, ez egy nagyon szép szerkesztői feladat, amit neki kell elvégeznie. Nekem pedig azt kiabálta, hogy dolgozzak inkább a Folklóron vagy a Nyelvészeten.”.

Cristescu ezt a második lehetőséget is számításba veszi, de nem hiszi, hogy képes volna új anyagot gyűjteni egy teljesen új témához: „Most kezdjek előlről egy újabb terepmunkát, egyedül és bosszúsan, – képtelen vagyok rá. Számomra a gyűjtés sokkal komolyabb és fontosabb dolog, mint a szerkesztés.”. Cristescu saját szövegének összeállítására is gondol, még akkor is, ha ezzel megismételné kollégái anyagát, de attól tart, hogy ez teljesen felesleges lenne: „Azt hiszem, teljesen fölöslegesen írom meg, a monográfiában úgyis az fog megjelenni, amit Bernea és Ionică összeállít.”. „Ennél zavarodottabb” már nem is lehetne – állapítja meg, végül arra jut: „miután megfosztottak attól a témától, amin dolgoztam, és ami érdekelt, nem marad más hátra, mint megírni ugyanezt a problémát a Cornován gyűjtött anyagra vonatkoztatva, azért, hogy a Drăguș faluról szóló anyag ne jelenjen meg kétszer”. (A. Golopenția, 2010, pp. 176–179) És így is történt, ugyanis a Gusti-iskola által kiadott folyóiratokban nem jelenik meg tanulmány a Drăgușon használt mágikus praktikákról Ștefania Cristescu aláírásával. Ez a példa – egy a sok közül, melyeket a Sanda Golopenția által közreadott gazdag levelezésben találunk – alátámasztja azt a feltételezést, hogy a kutatónőket kirekesztették, monografikus munkájukat pedig egyes kollégáik felhasználták.

Ștefania Cristescu azonban nem hagyott fel tudományos törekvéseivel – legalábbis nem véglegesen. 1935-ben mégis megelégette a konfliktusokkal terhelt légkört, melyet bizonyos monografisták személyes ambíciói idéztek elő, ezért tanári versenyvizsgára jelentkezett, hogy a középfokú oktatásban helyezkedhessen el. Ugyanebben az időszakban több tanulmányon dolgozott, és a Bukaresti Egyetemen a Szociológiai, Etikai és Politikai Szeminárium könyvtárosaként tevékenykedett, hogy fenntarthassa magát a fővárosban. (A. Golopenția, 2010, pp. 308–407) 1936-ban aztán elfogadott egy középiskolai tanári állást Karánsebesen, ahol két évet töltött. (A. Golopenția, 2010, pp. 409–508) Ekkor visszahívták, hogy működjön közre egy tanulmánysorozat megírásában, amelynek az 1939-ben Bukarestben megrendezendő *XIV. Szociológiai Kongresszusra* kellett elkészülnie. (S. Golopenția, 2002, p. 9) 1938 őzétől

megkapta az áthelyezését a Károly Herceg Királyi Kulturális Alapítványhoz, ahol szintén középiskolai tanárként dolgozott, majd 1939 tavaszától a Román Társadalomtudományi Intézet keretében működő Kutatási Igazgatóságon a „szellemi megnyilvánulások” munkacsoport főkutatójaként dolgozott. (Cristescu-Golopenția, 2007, pp. 385–389, 397)

Ștefania Cristescu szakmai és tudományos pályafutása kiválóan illusztrálja a konkurens női kutatók kizárásának mechanizmusait, és azokat a stratégiákat, amelyeket kutatókollégáik saját előrehaladásuk, elismerés- és tekintélyszerzés érdekében felhasználtak. Egyben szemlélteti néhány női kutató arra irányuló aktív és rendszeres próbálkozásait, valamint tudományos törekvéseit, hogy részt vegyenek szerkesztői csoportokban, és értékesítsék saját kutatási eredményeiket.

A nők munkájának felhasználására egy másik példa Paula Gusty önkéntes tudományos „titkári” tevékenysége, mellyel férjét, a szintén szociológus Traian Hersenit segítette. Paula Gusty (1907–2005) ugyancsak részt vett az 1929-től Drăgușon kezdődő monografikus kutatásokban, ennek ellenére nagyon keveset publikált (Hersen, 1940; Stahl, 1936, p. 1160); a terepen zajló kutatásoknál pedig kezdetben a népművészetrel, majd a háziiparral, vagyis többnyire a nők munkájával foglalkozó csoportok tagja volt. Később líceumi tanárként dolgozott, előbb Ploiești-en, majd Bukarestben. (Rostás, 2003, p. 187) 1932-ben összeházasodott Traian Hersenivel, és saját bevallása szerint elkezdett a férje „gépírónőjeként” működni, rövid idővel azután, hogy összeházasodtak. „Az első dolog az volt, hogy vásároltunk egy írógépet, és elkezdtem bekopogtatni a cikkeket.” (Rostás, 2003, p. 215) Másrészt, amikor Rostás arról kérdezte, hogy miben különböztek a Șanțon zajló kutatások a többi kutatástól, Paula Gusty így válaszolt:

- „– Én, én ott már nem voltam a csoport tagja.
- Csak látogatóban volt ott?
- A férjem gépírónőjeként voltam ott.
- Ott is dolgozott?
- Igen, igen. Ott is kellett ez-az...”. (Rostás, 2003, p. 216)

Paula Gusty elbeszéléséből nem derül ki, hogy ő ellenkezett volna ez ellen a kizsákmányoló bánásmód ellen, de bizonyára ismerte közeli barátnőinek a véleményét. Közülük talán Marcela Focșa fejezte ki legnyíltabban és legvehemensebben a tiltakozását. Például a Rostással folytatott beszélgetésekben Focșa többször visszaemlékezik arra, hogy „nagyon dühösek voltunk rá, mert Paulát teljesen járom alatt tartotta”, „a titkárnője, a gépírónője volt, aki egész nap csak érte dolgozott”, Hersen „csak dolgoztatta szegény Paulát” és „teljesen kihasználta saját munkáinak az elkészítéséhez”. (Rostás, 2003, pp. 137–138, 187) Marcela Focșa nemcsak hogy rendkívül kritikusan viszonyul barátnőjének férje általi kizsákmányolásához, de tisztában van a hatalom és erő, a másik oldalon pedig az alárendelődés viszonyrendszerével, mely ezt a párkapcsolatot jellemezte.

Továbbmenve, ő úgy gondolja, hogy Traian Herseni nem véletlenül választotta Paula Gustyt, hogy a felesége és a gépírónöje legyen, megsejtette tulajdonságait: a „tanulékonyágát”, az „engedelmességre” és „alárendeltségre való hajlamát” és annak lehetőségét, hogy Paula hajlandó lesz őt „szolgálni”: „És mennyit járt ő Paula után... Kivételes volt, olyan önvédelmi ösztön működött benne. Valamennyi lány közül, akik ott voltunk, Paula volt a leg..., nem a legtanulékonyabb a szó szoros értelmében, hanem talán a legnőiesebb. Vagyis az a fajta nő, aki képes kiszolgálni, segíteni, támogatni a férjét, ahogyan a papok mondják »holtáiglan«. Ő pedig valósággal vadászott rá, rajta tartotta a szemét, és addig nem hagyta magát, amíg feleségül nem vette. Nagyon kitartó volt, hozzám is odajött, és megkért, hogy kérdezzem meg Paulát, miért nem akarja őt, meg hasonlókat... És Paulának nem tetszett, nem tehetett róla, egyszerűen nem tetszett neki... Jaj, és végül mégiscsak beleszeretett és összeházasodtak. Na, szép... és miután összeházasodtak, mit gondolsz? Paula egyfajta titkárnő lett, ő gépelte le az összes szövegét, mindent elvégzett helyette, az összes aprómunkát.” (Rostás, 2003, pp. 186–187)

Ez utóbbi példa is szemlélteti, hogy a nők olyan „láthatatlan” munkát is végeztek, amelyet csak alternatív forrásokból ismerhetünk meg, a szóbeli történelemből, levelekből, személyes naplókából. Minden valószínűség szerint nem kizárólag a férfiak által írt szövegek egyszerű átírása volt a dolguk, hanem legtöbbször egyfajta kutatói asszisztenciát biztosítottak, amely kiterjed a szakirodalmi kutatásra, az adatok ellenőrzésére, az információk katalogizálására, fordításra stb., legalábbis ez derül ki Rostás Zoltán Paula Gustival folytatott beszélgetéséből. (Rostás, 2003, pp. 214-215) Természetesen a kutatási asszisztencia gyakorlata általánosan elterjedt, elősegíti az ismeretek termelődését és termékenységét. De ez a tevékenység nemekre szabott, mind hivatalos, mind nem hivatalos megvalósulási formájában. Ha intézményes keretek között zajlik, „elnőiesedett” foglalkozásnak tekinthető, vagyis alacsony presztízsű munka, amely a szakmai előrelépést és elismerést korlátozottan tudja csak segíteni. „Nem hivatalos” formájában, amikor a nők önkéntes munkát végeznek, teljesen láthatatlanul és minden fizetség nélkül, barátaik vagy családtagjaik számára, gyakorlatilag kizsákmányolási helyzeteket teremt, és jelzi a hatalmi viszonyokat, illetve a férfiak és nők közötti egyenlőtlenégeket.

Irodalom

- Cristesco, Ș. (1936). *L'agent magique dans le village de Cornova (Bessarabie)*. *Arhiva Pentru Știința Și Reforma Socială*, 13, 119–137.
- Cristescu-Golopenția, Ș. (1940). *Gospodăria în credințele și riturile magice ale femeilor din Drăguș (Făgăraș)*. București: Institutul de Științe Sociale al României.
- Cristescu-Golopenția, Ș. (2007). *Sporul vieții. Jurnal, studii și corespondență*. București: Paideia.

- Cristescu, Ș. (1932). Practica magică a descântatului de "strâns" în satul Cornova. *Arhiva Pentru Știința Și Reforma Socială*, 10(1-4), 371–380.
- Cristescu, Ș. (1936a). Chestionarul pentru studiul credințelor, practicelor și agenților magici în satul românesc. *Sociologie Românească*, 1(4), 36–38.
- Cristescu, Ș. (1936b). Cum descântă "de întors" Ana Dănilă din satul Șanț. *Sociologie Românească*, 1(5), 36–39.
- Cristescu, Ș. (1936c). Dialectologia geografică, morfologia culturală și știința neamului în Germania. *Sociologie Românească*, 1(6), 28–33.
- Cristescu, Ș. (1936d). Frecvența formulei magice în satul Cornova. *Sociologie Românească*, 1(4), 11–18.
- Cristescu, Ș. (1938). Primul congres internațional de folclor. *Sociologie Românească*, 3(7-9), 383–388.
- Golopenția, A. (2010). *Rapsodia epistolară. Scrisori primite și trimise de Anton Golopenția (1932–1950), Volumul II.* (Golopenția, S. & Guțu Pelazza, R. Eds.). București: Editura Enciclopedică.
- Golopenția, S. (2002). Cuvânt înainte. In Cristescu-Golopenția, Ș., *Gospodăria în credințele și riturile magice ale femeilor din Drăguș (Făgăraș)* (pp. 5–27). București: Paideia.
- Herseni, P. (1940). Plan de cercetare a industriei casnice. In Gusti, D. & Herseni, T. (Eds.), *Îndrumări pentru monografiile sociologice* (pp. 183–194). București: Biblioteca Institutului Social Român.
- Rostás, Z. (2000). *Monografia ca utopie – Interviuri cu Henri H. Stahl.* București: Paideia.
- Rostás, Z. (2003). *Sala luminoasă. Primii monografiști ai Școlii gustiene.* București: Paideia.
- Stahl, H. H. (1936). Școala monografiei sociologice. *Arhiva pentru Știința și Reforma Socială*, 14, 1130–1165.